

ORDENSPOLITIETS PATRULJERINGS- EFFEKTIVITET OG SAGSBEHANDLING

AF HENNING KOCH

1. Indledning

Denne artikel er et kortfattet sammendrag af min undersøgelse: »Politiets effektivitet efter strukturændringen af 1. april 1973«. ¹⁾ Undersøgelsen er blevet støttet af Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd og Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi.

Undersøgelsens grundlag består – udover af de registrerede data fra politiets døgnrapporter – af oplysninger indhentet gennem deltagende observationer af politiets arbejde dels hos de vagthavende dels under patruljeringen og udrykningerne samt ved talrige samtaler med politibetjentene i Århus og Kalundborg politikredse. Forståelsen af det teoretiske materiale havde været umulig uden denne praktiske erfaring. Muligheden for at indhøste denne erfaring var imidlertid helt afhængig af politiets holdning til undersøgelsen og dennes leder.

Beslutningen om at lade en udenforstående person følge politiets arbejde på nært hold gennem længere tid uden nogensomhelst begrænsninger blev ikke just lettere af, at det er første gang i Danmark, at en samfundsforsker har fået en sådan adgang til »at kigge politiet i kortene«.

Politimester Erik Christensen, Århus Polit, og daværende formand for Århus Politforening, nuværende formand for Dansk Politiforbund, Flemming Bay-Jensen udviste den fornødne åbenhed og fremsynethed til at træffe en sådan afgørelse.

Ansvaret for det datalogiske arbejde påhviler datalog Niels Nielsen.

Lektor, cand. stat. Gorm Gabrielsen, Gruppen for anvendt statistik ved Handelshøjskolen i København, og forskningsstipendiat, lic. soc. Graham Leeson, Statistisk Institut, der vederlagsfrit har stillet deres arbejdskraft til rådighed for undersøgelsens færdiggørelse, har været meget behjælpelige ved de statistiske analyser.

På grund af politiarbejdets mangfoldighed har det beklageligvis mod forventning vist sig, at antallet af politiforretninger (ca. 5.000) over en femårig periode ikke var tilstrækkeligt til at foretage pålidelige statistiske analyser vedr. Kalundborg politikreds. For så vidt angår beskrivende tabeller over denne kreds' arbejde henvises til undersøgelsesrapporten.

1) Undersøgelsen udgives i sin helhed af rigspolitichefen i løbet af sommeren 1985.

2. Formål og metoder

Undersøgelsens formål var bl.a.:

- at beskrive og analysere den patruljerende ordenspolitibetjents *afgørelser* »i marken«.
- at analysere, hvorvidt en eventuel stigning i patruljetiden pr. mand – således som forudsat efter strukturændringen i 1973 – havde medført en stigning i antallet af »forhold ordnet på stedet« (d.v.s. formløs afgørelse uden skriftlig behandling) pga. politibetjentenes forventede kortere indetid på stationen.

Undersøgelsens metoder var:

- at *edb-registrere* alle oplysninger fra ordenspolitiets døgnrapporter for perioden 1972-1976 (nogenlunde ligeligt tidsmæssigt fordelt omkring det såkaldte »patruljecirkulære« af 3. april 1974).
- at deltage i patruljeringen for gennem *observationer* nærmere at forstå baggrunden for politibetjentenes udvisning af initiativ og valg af afgørelsestype.
- at diskutere disse spørgsmål med politibetjentene under uformelle *samtaler* i politiets eget miljø, når og hvor situationerne selv gav anledning hertil.

Det blev til en indsamling af statistiske oplysninger vedr. ca. 20.000 politiopgaver i Århus politikreds. Fra den 18. april til 31. maj 1977 opholdt jeg mig i alt 29 dage på Århus politistation. Disse dage fordelte sig over alle ugerne navnlig på onsdage, torsdage, fredage og lørdage. Jeg fulgte arbejdet om eftermiddagen, aftenen og natten gennemsnitligt 13 timer i døgnet eller totalt 372 timer. Heraf patruljerede jeg i 161 timer på bagsædet af patruljevognen, idet jeg skiftede mellem de enkelte politibetjente, de enkelte vagthold og mellem det ordinære ordenspoliti og tjenestehundeafdelingen. Hovedparten af patruljeringen blev foretaget med det ordinære ordenspoliti. Jeg patruljerede med mere end 85 % af den samlede omgangstjeneste, kun een politibetjent nægtede af principielle grunde at have mig med på patrulje. Patruljetiden er i dette tilfælde inklusive udrykninger og sagsbehandling fra patruljen. Jeg overværede 119 politiforretninger, såvel på offentlig gade og vej som i private hjem, kun i to tilfælde udtrykte borgerne en vis forundring over, at »kriminalpolitiet« var med ude i sådanne sager (henh. et husspektakel og en efterforskning i forbindelse med en spritkørsel), hvilket de uniformerede politibetjente bortforklarede.

I hele perioden havde jeg uhindret adgang til de vagthavendes kontor, radiotjenesten, patruljebilerne, ekspeditionen, skrivestuerne, opholdsstuen og spisestuen. Mine observationer og samtaler med politibetjentene blev nedskrevet under eller umiddelbart efter, de havde fundet sted, i stikordsform eller citater på håndryggen eller i notesbogen, og de blev i næsten alle tilfælde udførligt indtalt på båndoptager inden for de 13 timer. Samtalerne blev ikke

ført i form af strukturerede interviews, men hvis jeg ønskede en problemstilling belyst, ventede jeg som regel med at rejse den, enten til en relevant eller analog situation opstod under patrulje eller til politibetjentene selv rejste spørgsmålene under afslappede former i køkkenet etc. Det var således snarere situationerne, der betingede svarene, end det var mine spørgsmål. Denne metode blev mulig pga. det lange samvær med politibetjentene.

3. Baggrund

Undersøgelsens baggrund var politistrukturændringen, der trådte i kraft 1. april 1973. Denne strukturændring er den største omorganisering af det danske politi siden rigspolitiets oprettelse i 1938.

Omorganiseringen tilsigtede gennem nedlæggelse af navnlig mindre politikredse at styrke politiets *patruljer* og *beredskab* gennem en personalekoncentration på såkaldte »storstationer« med døgnvagtsbetjening på ikke under 30-40 mand.

Nedlæggelsen af de 18 politikredse (fra i alt 72 til i dag 54) skete ved lov, der byggede på Betænkning nr. 605 om politikredsinddelingen i Danmark fra 1971. Betænkningen er udarbejdet af »Politiets Strukturudvalg«.

Udvalget anså, at samfundsudviklingen ville få en direkte indflydelse på politiets arbejde. Arbejdsbyrden forventedes således forøget som følge af tre forhold. For det første grundet byernes vækst og stigningen i kriminaliteten, såvel straffelovsovertrædelserne som overtrædelserne af særlovgivningen, eksempelvis færdselslovgivningen og politivedtægterne. For det andet grundet stigningen i færdselsens omfang med dertil hørende udvidelse af den almindelige færdselskontrol og ikke mindst forøgelse af sagsbehandlingen i forbindelse med færdselsulykker. For det tredje grundet udvidelsen af samkvemmet med udlandet. I forbindelse hermed fremhævedes politiets nye opgaver med bekæmpelsen af den internationale narkotikahandel og smuglerier iøvrigt.

Udvalget formulerer herefter, hvad der kan betegnes som en »principerklæring«: »... udvikling(en) med hensyn til politiets arbejdsopgaver, ..., såvel som hensynet til, at der ikke bør beskæftiges flere i politiet end nødvendigt for at løse de politimæssige opgaver i landet, gør det naturligt at søge at gennemføre en effektivisering af politiets organisation. Det kan ikke forventes, at en effektivisering vil medføre, at der kan beskæftiges færre i politiet end i dag, men den vil bevirke, at det ikke vil være nødvendigt i politiet at ansætte så mange folk – folk, der er god brug for andetsteds i samfundet – som man ville være nødt til uden denne effektivisering« (Bet. s. 27).

Begrebsmæssigt er en effektivisering udtryk for et forbedret forhold mellem mål og midler set over tid.

Det er desværre ikke ualmindeligt i diskussionen om politiets virksomhed

hertillands, at graden af denne virksomheds målopfyldelse automatisk bedømmes ud fra en – til gengæld nærmest pedantisk – måling af middelanvendelsen. Ad modum: flere politibetjente fører til bedre kriminalitetsbekæmpelse, et fald i antallet af tjenestetimer fører til dårligere service i forhold til befolkningen – eller en stigning i antallet af patruljetimer øger kriminalpræventionen!

Men Strukturudvalget havde imidlertid nogle forestillinger om, hvorledes politiets effektivitet efter strukturændringen kunne vurderes.

I betænkningen siges det, at reformen tilsigtede »... sikring af en effektiv patrulje- og udrykningstjeneste« (Bet. s. 30). Dette var tilsyneladende midlet. Målet angives: »Patruljetjenesten og muligheden for hurtig udrykning i alle døgnets timer har væsentlig betydning for løsningen af de politimæssige opgaver. Foruden den præventive værdi, der er i, at politiets tilstedeværelse til stadighed eller så ofte som muligt kan konstateres af befolkningen, giver udnyttelsen af patruljer mulighed for hurtigt og eventuelt overraskende at kunne gribe ind over for truende eller påbegyndt kriminalitet eller uro. I forbindelse med udnyttelsen af moderne radioteknik kan bil- og motorcykelpatruljer, der placeres inden for forskellige områder i politikredsen, hurtigere end ved udrykning fra faste stationer dirigeres til steder, hvor der opstår uro, eller hvorfra der indgår anmeldelser over stationens radioanlæg« (Bet. s. 17 f.).

Strukturudvalgets forestillinger om en forbedret målopfyldelse for politiet var med andre ord: mindre kriminalitet, primært opnået gennem prævention, og midlet skulle være dels *mere patruljering*, dels hurtigere udrykning ved placering af *beredskabet på patrulje i stedet for på stationen*.

Det er det, jeg her kalder »patruljerings-effektivitet« i mangel af bedre udtryk for de officielle forestillinger. Berettigelsen heraf fremgår af det følgende.

4. »Patruljerings-effektiviteten«

4.1. Rigspolitiets undersøgelse

Den 3. april 1974 udsendte rigspolitichefen til politidirektøren i København og samtlige politimestre følgende skrivelse:

Justitsministeriet har den 25. februar 1974 tilskrevet mig således:

»Under forhandlingerne om rationaliseringsgevinst til politistyrken opnåedes der med organisationerne enighed om, at det i forbindelse med strukturens gennemførelse og herefter løbende påses af rigspolitichefen, ... at tjenesten tilrettelægges med henblik på en væsentlig forøgelse af patruljeringen, og at det nødvendige beredskab ikke baseres på »indetid«, men i videst muligt omfang på radiodirigeret patruljerende personale, ...

Det fremgår af budgetministeriets skrivelse af 3. december 1973, at man ved behandlingen af aftalerne om omklassificeringer m.v. af tjenestemandstillinger i politistyrken ... har lagt til grund, at der foretages en udvidelse af udryknings- og patruljetjenesten i overensstemmelse med det foran anførte.«

Denne modydelse for personalets andel i strukturændringens rationaliseringsgevinst søgtes realiseret gennem flg. »direktiver« fra rigspolitichefen om arbejdets tilrettelæggelse:

C. Personale i omgangstjenesten, hundeafdelinger, færdselsafdelinger o.l.

1. Stationens beredskab skal under normale forhold være baseret på de kørende patruljer, således at der ikke af beredskabsmæssige grunde fastsættes ude og indetid.

4. Under forudsætning af, at stationens øvrige forretninger tillader det, bør personale, der er udsat til vognpatrulje, i princippet patruljere i hele tjenestetiden, og patruljeringen bør kun afbrydes ved a) rimelige hvile- og spisepauser, b) udrykningsopgaver og c) efterforskning og sagsbehandling på stationen. ...

Det skal bemærkes, at skrivelsens indhold på forhånd var drøftet med Politimesterforeningen. Den i sin helhed meget detaljerede specifikation over, hvorledes ordenspolitiets omgangstjeneste efter rigspolitichefembedets opfattelse burde tilrettelægges, kan sammenfattes under eet tema: *flest mulige ordenspolitibetjente længst mulig tid på gaden.*

Det statistiske grundlag for en sammenligning med ordningens første år (1974/1975) blev skabt gennem rigspolitichefembedets indkaldelse af beretninger vedrørende antallet af patruljetimer m.v. også for de efterfølgende perioder: 1/4 1975 – 31/3 1976 og 1/4 1976 – 31/3 1977.

Totalt set er antallet af ordenspolitiets patruljemandetimer for alle patruljeringsformer (bil, motorcykel, til fods (og cykel)) over de første 3 år efter rigspolitichefens rundskrivelse steget med 21 pct. Rigspolitichefembedet har ikke siden 1977 udbedt sig indberetninger fra politikredse om antallet af patruljetimer, men har anmodet om, at opgørelserne fortsat føres, således at der ved en eventuel senere lejlighed kan blive tale om en fortsættelse af statistikken.

Spørgsmålet om politiets effektivisering som følge af strukturændringen blev i praksis begrænset til denne måling af det samlede antal patruljetimer. Det var med andre ord alene en måling af midlernes anvendelse. Der var *ikke* tale om en egentlig effektivitetsmåling af *forholdet mellem middelanvendelse og målopfyldelse*, medmindre – naturligvis – patruljeringen, herunder en stigende patruljering, betragtes som et mål i sig selv, hvilket kunne interessere om ikke andre så budgetministeriet.

Antallet af patruljetimer blev imidlertid ikke sat i relation til patruljestyrens størrelse (d.v.s. antal patruljetimer *pr. mand*), således som det synes forudsat i betænkningens omtalte principerklæring eller i den nævnte rundskrivelse, hvorfor der ikke i statistikken er taget højde for effekten af overflytninger fra anden tjeneste eller af tilgangen af nyt personale på stigningen i det samlede antal patruljetimer.

4.2. Århus politikreds

For Århus politikreds' vedkommende viste rigspolitichefens statistik, at der over de tre år var sket en stigning på ca. 15 pct. i antallet af patruljetimer med bil.

Til brug for denne undersøgelse har jeg fået overdraget kredsens oprindelige statistiske materiale, der har ligget til grund for indberetningerne til rigspolitichefen.

Det samlede antal bil-patruljetimer i mandetimer pr. dag er herefter lagt ind på edb for så vidt angår de uger, der indgår i denne undersøgelses periode, der udgør hver 3. uge fra 1972-1976.

Der er ingen tvivl om, at der *er* sket den nævnte stigning i det samlede antal patruljetimer i Århus politikreds fra »1974« til »1976«.

Men hvis der ønskes en egentlig måling af, hvorvidt politiet som led i en rationalisering patruljerer mere eller mindre, er det selvsagt nødvendigt at sætte antallet af patruljetimer i relation til den styrke, der afsættes til at gennemføre denne patruljering.

Jeg anmodede derfor Århus politis personalekontor om at udarbejde nøjagtige opgørelser over, hvor mange politibetjente (ordenspoliti og tjenestehundeafdeling), der hver dag i hvert skift i mine uger, havde tjenstgjort på stationen som disponibelt personale. Disse oplysninger blev også indlæst på edb-datasæt og omregnet til mandetimer.

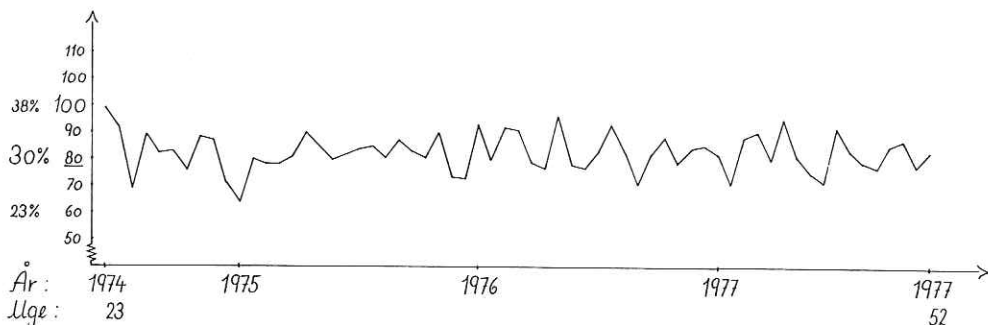
Når man herefter sammenligner de to kurver, ser det umiddelbart ud til, at fluktuationerne i antallet af patrulje-mandetimer følger de tilsvarende i antallet af disponible mandetimer. Dette blev undersøgt nærmere. Til det brug har Graham Leeson, Statistisk Institut ved Københavns Universitet, udarbejdet en beregningsmåde til en såkaldt »standardisering« af patruljeringen.

4.2.1. Patruljering pr. mand

Formålet med standardiseringen er at få et overblik over politiets patruljeringsaktivitet i forhold til personale over tid, d.v.s. et groft mål for udviklingen i *den enkelte politibetjents* patruljeringsindsats. Ved standardiseringen »elimineres« variabelen: personale, idet aktiviteten ses i forhold til et standardpersonales patruljering. Det betyder, at individuelle variationer imellem køreholdene ophæves.

På grundlag af den foretagne standardisering er der udarbejdet indekser for patruljeringsniveauet pr. mand bl.a. pr. samlede uger. Disse målinger siger noget om, hvorvidt den enkelte politibetjents patruljering stiger eller falder over tid, og hvor stor en andel af den enkelte politibetjents arbejdstid (skift), der anvendes til patruljering.

Vi skal her blot gengive resultatet af, hvordan patruljeringsniveauet har

Figur 1. Århus politikreds. Kurve over indeks for patruljeringsniveau pr. politibetjent pr. uge (samt procentdel patruljetid af samlet arbejdstid).

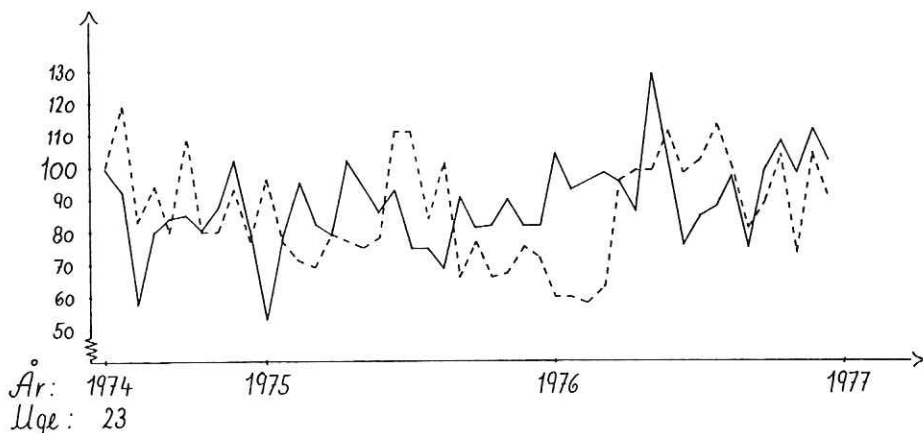
udviklet sig pr. uge igennem undersøgelsesperioden (fig. 1). Det viser sig, at der på den ene side må konstateres ugentlige fluktuationer, men at niveauet på den anden side stort set holder sig *konstant*. Det betyder, at der hverken er tale om en stigning eller et fald i den enkelte politibetjents patruljeringsindsats fra 1974 til 1976 i Århus politikreds. Og at den enkelte politibetjent gennemsnitligt i hele perioden har patruljeret i 30 pct. af sin arbejdstid.

4.2.2. Beredskab på patrulje

I rigspolitichefens patruljecirkulære henstilledes det videre som nævnt, at stationens beredskab så vidt muligt blev baseret på kørende patruljer. Dette har jeg forsøgt at måle på 2 måder. For det første: Hvis dette i tilstrækkelig grad blev efterkommet gennem en bevidst placering af større dele af beredskabet på patruljer, skulle der alt andet lige kunne forventes en relativ stigning i antallet af patruljeudrykninger i forhold til stationsudrykninger fra 1974 til 1976 sammenlignet med perioden før (patruljecirkulæret trådte i kraft 1. april 1974). Dette kan ikke konstateres med statistisk sikkerhed hverken for udrykninger til straffelovsovertrædelser, politivedtægtsovertrædelser eller færdselslovsovertrædelser.

For det andet: Der findes som bekendt ikke nogen statistik over antallet af patruljetimer fra før hen på midten af 1974, men jeg har udarbejdet et indeks for min undersøgelses samtlige patruljeudrykninger sammenholdt med indekset for det samlede antal patruljetimer til og med 1976 pr. uge (fig. 2). Hypotesen er, at jo flere mandetimer på patrulje, jo flere udrykninger fra patrulje. Som det kan aflæses, følges kurverne nogle gange ad, navnlig i 1974-perioden og fra midten af 1976. I hele 1975 synes kurverne imidlertid næsten konsekvent at udvikle sig modsat hinanden.

— Patruljetimer
 --- Udrykning fra patrulje

Figur 2. Århus politikreds. Kurver over indeks for patruljetimer og udrykninger fra patrulje.

Der synes m.a.o. ikke at være nogen generel tendens til en sammenhæng mellem udviklingen i antallet af patruljetimer og udviklingen i antallet af udrykninger fra patrulje.

Der er dog næppe grund til den store bekymring i så henseende. Strukturudvalget ønskede som nævnt beredskabet placeret på patruljer bl.a. for hurtigere at kunne være til stede i forbindelse med kriminalitet.

Tabel 1. Århus politikreds. Sammenhængen ml. udgangspunktet for udrykninger (d.v.s. excl. telefonopgaver) og politiets personkontakt (ved kriminalitetsopgaver og husspektakler.)

	Anmelder/offre	Gerningsmand	Total
Patrulje			4484
	34 %	66 %	100 %
Station			3485
	30 %	70 %	100 %
Total	2573	5396	7969
	32 %	68 %	100 %

$\chi^2 = 22.048$, $f = 1$, $p < 0.0001$

Det viser sig imidlertid, at patruljeudrykningerne ikke giver en større sandsynlighed for gerningsmandskontakt end udrykninger fra station (tværtimod lidt mindre) (Tabel 1). Sammenhængen mellem variablene er stærkt signifikant.

4.2.3. Patruljering og sagsbehandling

Mit formål med at undersøge, hvorvidt der var sket en stigning i patruljeringen pr. mand, var som nævnt indledningsvis derefter at teste, om der kunne konstateres en stigning i antallet af »forhold ordnet på stedet«. Hvis den enkelte politimand tilbragte væsentlig mere tid på gaden, kunne man tænke sig den effekt, at han dels var mere tilbageholdende med at påtage sig sager på eget initiativ dels var mere villig til at »vaske sagen« (som det hedder i politijargonen), d.v.s. eftergive gerningsmanden eller afvise anmelderen/offeret. *Simpelthen fordi der ville være mindre tid til at skrive rapporter* (forudsat at der ikke skete en forenkling af proceduren – således som i spritkørselssager. Se herom min artikel i Tidsskrift for Dansk Politi 1979 s. 344 ff.).

Af gode grunde kunne en sådan sammenhæng ikke dokumenteres i Århus politikreds.

Min undersøgelses andet formål var at beskrive og analysere ordenspolitiets sagsbehandling.

5. Sagsbehandling

Hvis der skal foretages en tilstrækkelig grundig vurdering af politiets arbejdsbyrde, dens omfang, udvikling og navnlig *afvikling* – kort sagt arbejdsbelastningen – er det nødvendigt at undersøge 2 spørgsmål, der principielt set bør behandles hver for sig:

- 1) Hvad gør ordenspolitiet selv for at opdage kriminalitet (den proaktive virksomhed)?
- 2) Hvad gør ordenspolitiet ved de anmeldelser, som de modtager (den reaktive virksomhed)?

5.1. Den proaktive virksomhed

For så vidt angår politiets proaktive virksomhed ses det af undersøgelsen, at politiets eget initiativ (forstået som dét initiativ, der i første omgang henleder opmærksomheden på en politirelevant situations eksistens) viste sig ved i alt 12 % af alle situationerne i Århus politikreds (Tabel 2). 7 % alene tages af det patruljerende politi. Dette initiativ har navnlig betydning for politiets arbejdsbelastning ved politivedtægtsovertrædelser (især offentlig beruselse), ved færdselslovsovertrædelser (helt overvejende spritkørsel) og ved straffelovsovertrædelser (navnlig brugstyveri). Initiativerne i disse sagstyper udgør henh. 32 %, 26 %

Tabel 2. Århus politikreds. Initiativet til opdagelsen i relation til alle situationer af politimæssig interesse.

N %→ %↓	Ikke- krimina- litetso- p- gaver	Hus- spek- takler	Straffe- lovs- overtræ- delser	Politi- ved- tægts- overtræ- delser	Færd- sels- uheld	Færd- selslov- over- trædel- ser	Andre over- trædel- ser	Efter- søgnin- ger	Total
Privat telefonisk	1908 19 % 37 %	875 9 % 95 %	1735 17 % 66 %	2361 24 % 68 %	1906 19 % 91 %	824 8 % 64 %	284 3 % 61 %	116 1 % 27 %	10009 100 % 61 %
Privat personlig	108 37 % 2 %	14 5 % 2 %	65 22 % 2 %	50 17 % 1 %	2 1 % 0 %	37 13 % 3 %	3 1 % 1 %	12 4 % 3 %	291 100 % 2 %
Privat anholdelse/ tilbageholdelse	17 7 % 0 %	0 0 % 0 %	117 46 % 4 %	92 36 % 3 %	0 0 % 0 %	20 8 % 2 %	4 2 % 1 %	3 1 % 1 %	253 101 % 2 %
Privat med del- vis fejlagtig anmeldelse	86 37 % 2 %	16 7 % 2 %	39 17 % 1 %	68 29 % 2 %	6 3 % 0 %	6 3 % 0 %	7 3 % 2 %	5 2 % 1 %	233 101 % 1 %
Offentligt	2537 73 % 49 %	16 0 % 2 %	175 5 % 7 %	440 13 % 13 %	124 4 % 6 %	56 2 % 4 %	93 3 % 20 %	25 1 % 6 %	3466 % 101 % 21 %
Automatisk alarm	3 2 % 0 %	0 0 % 0 %	141 97 % 5 %	0 0 % 0 %	0 0 % 0 %	0 0 % 0 %	1 1 % 0 %	0 0 % 0 %	145 100 % 1 %
Patruljerende politi	79 6 % 2 %	1 0 % 0 %	301 25 % 12 %	399 32 % 11 %	44 4 % 2 %	316 26 % 24 %	51 4 % 11 %	37 3 % 8 %	1228 100 % 7 %
Andet politi	465 53 % 9 %	2 0 % 0 %	43 5 % 2 %	69 8 % 2 %	8 1 % 0 %	34 4 % 3 %	22 3 % 5 %	238 27 % 55 %	881 101 % 5 %
Total	5203 32 % 101 %	924 6 % 102 %	2616 16 % 99 %	3479 21 % 100 %	2090 13 % 99 %	1293 8 % 100 %	465 3 % 101 %	436 3 % 101 %	16506 102 % 100 %

og 25 % af det patruljerende politis samlede initiativ. Det »selvpåførte« initiativs konsekvenser for sagsbehandlingen (og omvendt!) er nærmere beskrevet i min artikel: »The Proactive Police« in Ragnar Hauge (ed.): »Policing Scandinavia«, Scandinavian Studies in Criminology, vol. 7, Universitetsforlaget – Oslo 1980.

5.2. Den reaktive virksomhed

Med hensyn til de initiativer, der tages af befolkningen samt andre offentlige myndigheder end politiet, og som danner baggrund for politiets reaktive virksomhed, viser tabellen, at 66 % af samtlige situationer af politimæssig interesse opdages på private borgeres initiativ. 61 % anmeldes telefonisk, 2 % anmeldes ved fremmøde på stationen, mens 2 % af anmeldelserne ledsages af en privat anholdelse (den sidste procentdel er de private anmeldelser uanset type, hvor borgeren delvist har misforstået situationen, der har en anden politimæssig karakter end af anmelderen oplyst. Sagskategoriseringen følger i alle tilfælde politiets definition). Offentlige myndigheder tegner sig for 21 % af alle initiativer. Den automatiske anmeldelse gennem alarmsystemer svarer for kun 1 % af initiativerne. Det skyldes, at tabellen alene omfatter »korrekte« situationer, d.v.s. at fejlarmerne – ligesom i øvrigt borgernes direkte fejlanmeldelser – er udeladt (disse to kategorier udgør tilsammen: situationer uden politimæssig interesse – se nedenfor).

Hvorledes reagerer politiet så på anmeldelser?

5.3. Udrykninger

Normalt besvares dette spørgsmål i officielle redegørelser med: *De rykker ud!* Der foretages meget minutøse opgørelser over antallet af udrykninger, uden hensyn til om situationen har politimæssig interesse eller ej, hvorefter det konkluderes: jo mere de rykker ud, jo mere har de at bestille (hvorefter nogen drager den videre slutning: at politiets personale skal udvides). Af Politiets Årsberetning for 1983 fremgår det, at antal udrykninger i 1979 var ca. 411.000 og i 1983 ca. 474.000. I finanslovenes forarbejder anføres hvert år stigningen i antallet af udrykninger som et ligefremt udtryk for en tilsvarende stigning i ordenspolitiets arbejdsbelastning.

I finansministeriets budgetredegørelse 1981 går man derimod dybere til værks. Under afsnittet om politiets effektivitet er udarbejdet en statistik over udviklingen i antal politiopgaver pr. ordenspolitiperson. Denne statistik blander dog følgende forskelligartede opgaver sammen: politirapporter ved færdselsuheld, sigtelser for spirituskørsel og udrykninger. Den viser, at antallet af sådanne politiopgaver under eet pr. ordenspolitiperson fra 1970 til 1980 er steget med 70 pct.

Under sammenfatningen siges det: »Inden for ordenspolitiet lykkedes det ved betydelige effektivitetsstigninger kombineret med en vis forøgelse af styrken at klare en betydelig stigning i opgaverne«.

Konklusionen synes åbenbar: Politiet er blevet mere *effektivt* i sagsbehandlingen. En meget større grad af målopfyldelse (løsning af opgaverne) er sket gennem en relativ mindre grad af middelanvendelse (politibetjente, udstyr, arbejdsform m.v.).

Men så nemt er det ikke!

Budgetredegørelsens statistik er meget svær tolkelig. Ligesom det for kriminalpolitiet gælder, at enhver forbrydelsestype ikke er lige arbejdsbelastende at opklare, gælder det for ordenspolitiet, at ikke enhver udrykning er lige arbejdsbelastende at »klare«. Dertil kommer, at færdselsuheldsrapporterne typisk er langt mere arbejdskrævende end rapporter vedr. spirituskørsel, der i vidt omfang i dag er blanketsager (hvis der ikke samtidigt er indtrådt et færdselsuheld).

5.4. Fejlmeldinger

For det første er det almindelig kendt, at der er sket en eksplosiv stigning i antallet af aktiverede automatiske alarmer, og at over 90 pct. af disse viser sig at være fejllarmer. Det er min erfaring, at konstateringen heraf alt andet lige er mindre tidskrævende end de tilfælde, hvor der rent faktisk er sket et indbrud, og i forhold til andre typer udrykninger, der kræver en egentlig behandling fra ordenspolitiets side.

For det andet er også befolkningens personlige fejlanmeldelser (ikke at forveksle med forsætligt fejlagtige anmeldelser, der er strafbare) i hvert fald i Århus politikreds steget væsentligt. Det viser sig ved et stigende antal tilfælde, der i ordenspolitiets døgnrapporter betegnes som »Intet af politimæssig interesse«. Anmeldelserne kan være udtryk for befolkningens overdrevne frygt for kriminalitet.

Eksempler på fejlagtig anmeldelse er:

Århus Politi d. 4. august 1972: »Kl. 2239 – *Mystisk adfærd* – fru X, ..., meddelte telefonisk, at unge mennesker p.t. befandt sig ved Læssøesgades skole, hvor de på fodboldbanen gik og lyste med lygter. – Hundeførerne dirigeret til stedet, hvor de unge mennesker blev truffet. – De pgl. lyste efter orm til forestående fisketur. ...«.

Århus Politi d. 6. august 1972: »Kl. 0042 – mistænkelig adfærd – X, ..., meddelte telefonisk, at nogle unge mennesker luskede rundt ved VW-bus ud for hendes bopæl. Hundeførerne – Y-Z – dirigeret til stedet. Det viste sig, at nogle unge mennesker skulle opsætte en æresport ved forældrenes bopæl på Å-vej og nu afventede, at forældrene skulle gå i seng. Anmd. orienteret herom«.

De automatiske fejlalarmere og de personlige fejlansmeldelser viser m.a.o., at ikke alle henvendelser til ordenspolitiet er lige lødige. Selv om politiet også skal rykke ud til de ikke-lødige (bl.a. for at konstatere, at det forholder sig sådan), siger det sig selv, at »sagsbehandlingen« er helt uden sammenligning med den mulige arbejdsbelastning i de lødige situationer.

5.5. Prioritering

For det tredje og navnlig kan en udrykning til en opgave af politimæssig interesse klares på to diametralt forskellige måder: *enten* ved rapport (og/eller frihedsberøvelse i form af anholdelse, detentionsanbringelse eller indbringelse til konstatering af identitet), *eller* ved at »forholdet ordnes på stedet«, d.v.s. at den situation, som har foranlediget udrykningen, behandles formløst uden videre reaktion fra politiets side. Det er naturligvis ikke alle situationer, der kan mødes med en rapport – endsige en frihedsberøvelse (eks.: ikke-kriminalitetsopgaverne), ligesom omvendt overtrædelsestypen sætter en grænse for, hvilke handlinger eller konflikter, der kan løses på stedet. Navnlig ved politivedtægts-overtrædelser er der imidlertid overladt politiet et vidt skøn.

Valget af afgørelsesmåde er også afhængig af, hvorvidt der er gerningsmands-kontakt, eller der kun er anmelder/offer-kontakt. Det konkrete valg træffes af politimesteren, den (de) vagthavende, men i praksis helt overvejende af den (de) patruljerende politibetjente selv ude i marken.

På alle niveauer er valget udtryk for en *prioritering*, der kan skyldes mange hensyn. Pointen her er blot at påpege, at de i praksis foretagne prioriteringer medfører, at udrykninger ikke bliver lige arbejdskraftbelastende for politiet. Det er indlysende, at en konfliktløsning på stedet er væsentlig mindre tidsrøvende end rapportskrivning.

Det siger vel sig selv, at kendskabet til omfanget og karakteren af ordenspolitiets og kriminalpolitiets *faktiske* prioritering – såvel i dag som set over tid – er en helt afgørende forudsætning for at forstå den reelle betydning af den forøgede sagsmængde for politiets arbejdsbyrde. Politiet har nemlig altid prioriteret – det har i de senere år muligvis taget til og er blevet mere målrettet – men i hvilken retning?

5.6. Legalitetsprincippet

For 10 år siden talte man ikke gerne om prioritering. Strukturudvalget skriver således i betænkningen (s. 18):

»I forbindelse med politiets ordenshåndhævende virksomhed og efterforskningen af forbrydelser påhviler der politiet et væsentligt arbejde med sagsbehandling. Anmeldes lovovertrædelser til politiet eller konstateres lovovertrædelser af politiet f.eks. under patruljetjenesten, *skal* der af ordens- eller kriminalpolitiet foretages

afhøringer af sigtede og eventuelle vidner samt skrives rapport over de afgivne forklaringer.« (Min udhævnning).

Denne beskrivelse er blot en bredere omformulering af retsplejelovens § 742 stk. 2:

»Politiet iværksætter efter anmeldelse eller af egen drift efterforskning, når der er rimelig formodning om, at et strafbart forhold, som forfølges af det offentlige, er begået.«

Denne bestemmelse udtrykker det for politimyndigheden gældende *legalitetsprincip* i modsætning til det for anklagemyndigheden gældende *opportunitetsprincip*.

Ved retsplejelovens ændring i 1978 indførtes en bestemmelse (§ 749, 1. pkt.) om, at »Politiet afviser en indgivet anmeldelse, hvis der ikke findes grundlag for at indlede efterforskning«. Af den tidligere retstilstand og lovens forarbejder (Bet. nr. 622 s. 44) fremgår, at bestemmelsen tilsigter en fordeling af politiets og stadsadvokatens afvisningskompetence. »Politiet« betyder derfor her politimesteren (eller anden dertil bemyndiget overordnet polititjenestemand).

Der er ikke efter dansk ret generel hjemmel – som i Sverige – til »rapporteftergivelse« i forhold til gerningsmanden (se herom Erik Sjöholm: »När och hur får polisen ingripa?«, Statens nämnd för utgivande av förvaltningsrättsliga publikationer – Stockholm 1978).

Konkret hjemmel til at undlade at skrive rapport findes i justitsministeriets skrivelser af 5. januar 1971 og 13. juli 1973 om offentlig beruselse m.v. Hensættelse i detentionen skal herefter være den normalt eneste reaktion i henhold til denne bemyndigelse (se i øvrigt rigsadvokatens cirkulæreskrivelser om mindre berigelsesforbrydelser (navnlig butikstyverier) fra 1972 (RAC skr. 43/72⁶), med ændringer af værdigrænsen i 1977, 1980, 1982, hvor reaktionen kan være en advarsel).

5.7. Praksis

I dag taler politiets organisationer meget åbent om den praktiserede prioritering. I Tidsskrift for Dansk Politi's leder i nr. 18 af 15. december 1982 (s. 433) skriver Dansk Kriminalpolitiforenings redaktør, Knud Ole Bennekou:

»Og ministeren slap faktisk ikke bedre fra det, da et kendt radikalt folketingsmedlem med særlig omsorg for dele af politiets virke spurgte, hvad ministeren ville gøre for at sikre, at alle tyverier kan undergå en egentlig politimæssig behandling, når de anmeldes. Ministeren konstaterede nødvendigheden af en prioritering i politiets forskellige sagstyper som følge af et stigende antal anmeldelser, men beroligede spørgeren med, »at tyverier, der bliver anmeldt, naturligvis fremover undergives politimæssig behandling«. Nej, hr. minister. Det passer ikke. Det er virkeligheds-

forvrængning, og desværre mod bedre vidende. Ingen i det politimæssige organisationssystem har nemlig forholdt ministeren oplysninger om de faktiske forhold. Politiet modtager anmeldelserne for ikke fuldstændig at tabe ansigt over for landets borgere. Men straks efter lægges hovedparten – alt efter politikredsstørrelse – i bero uden nogen efterforskning. I trængte politikredse lægges endog anmeldelser med kendte sigtede i bero.

Hvorledes afgør *ordenspolitiet* i Århus politikreds så sagen, når der henholdsvis er anmelder/offerkontakt og gerningsmandskontakt?

5.7.1. Politivedtægtsovertrædelser

Der må her sondres mellem politivedtægtsovertrædelser og straffelovsovertrædelser.

Inden for rammerne af denne undersøgelse af ordenspolitiets virksomhed er det naturligvis først og fremmest politivedtægtsovertrædelserne, der påkalder sig interesse. Dette skyldes, at disse sager henhører under ordenspolitiets ene-domæne. Der er ingen anden afdeling ved politiet, der senere overtager den politimæssige behandling af denne kategori af sager.

Hvis der er tale om en politivedtægtsovertrædelse og der kun er kontakt med anmelder/offer, forekommer det sjældent i Århus politikreds, at der skrives rapport (se Tabel 3 – der er her foretaget et udvalg af de hyppigst forekommende pvt.-overtrædelser).

Når vi herefter vender os til de situationer, hvor ordenspolitiet på stedet har gerningsmandskontakt, er der to typer afgørelser, der har relevans. For det

Tabel 3. Århus politikreds. Rapport ved anmelder/offer-kontakt i relation til politivedtægtsovertrædelser (udvalg).

	Slagsmål (§ 3)	Støjende adfærd m.v. (§ 3 iøvrigt og § 14 ÷ bål)	Offentlig beruselse (§ 4)	Ulempe- forvoldelse fra gaden (§§ 10, 14 (bål) og 16)	Ulempe- forvoldelse fra huse (§ 9)	Total
+ rapport	1 1 %	10 3 %	0 0 %	0 0 %	0 0 %	11 1 %
÷ rapport	116 99 %	362 97 %	167 100 %	116 100 %	77 100 %	838 99 %
Total	117 100 %	372 100 %	167 100 %	116 100 %	77 100 %	849 100 %

Tabel 4. Århus politikreds. Rapport ved gerningsmandskontakt i relation til politivedtægtsovertrædelser (udvalg).

	Slagsmål	Støjende adfærd m.v.	Offentlig beruselse	Ulempe- forvoldelse fra gaden	Ulempe- forvoldelse fra huse	Total
+ rapport	25 28 %	39 7 %	70 5 %	8 3 %	2 1 %	144 6 %
÷ rapport	65 72 %	556 93 %	1319 95 %	234 97 %	202 99 %	2376 94 %
Total	90 100 %	595 100 %	1389 100 %	242 100 %	204 100 %	2520 100 %

første om der skrives rapport. For det andet om der foretages en frihedsberøvelse.

Der skrives som altovervejende hovedregel heller ikke rapport for politivedtægtsovertrædelser, når der er en gerningsmandskontakt! For Århus politikreds' vedkommende i 94 pct. af tilfældene (se Tabel 4). Hvis der skrives rapport, sker det navnlig i sager om slagsmål (28 % af tilfældene).

Der er med andre ord tale om en »rapporteftergivelse« også i sager, der ikke

Tabel 5. Århus politikreds. Politiets umiddelbare afgørelse over for gerningsmand i relation til politivedtægtsovertrædelser (udvalg).

	Slagsmål	Støjende adfærd m.v.	Offentlig beruselse	Ulempe- forvoldelse fra gaden	Ulempe- forvoldelse fra huse	Total
+ friheds- berøvelse	45 3 % 53 %	102 8 % 17 %	1048 80 % 77 %	117 9 % 48 %	0 0 % 0 %	1312 100 % 53 %
÷ friheds- berøvelse	40 3 % 47 %	486 41 % 83 %	322 27 % 24 %	125 11 % 52 %	199 17 % 100 %	1172 99 % 47 %
Total	85 3 % 100 %	588 24 % 100 %	1370 55 % 101 %	242 10 % 100 %	199 8 % 100 %	2484 * 100 % 100 %

*Spørgsmålet om frihedsberøvelse er i 36 tilfælde uoplyst i forhold til de totale tilfælde i Tabel 4.

vedrører offentlig beruselse (se ovenfor), men f.eks. sager vedrørende gadeuorden eller værtshusuorden eller (mindre alvorlige tilfælde af) slagsmål.

I Århus politikreds (se Tabel 5) bliver der frihedsberøvet ved flertallet af politivedtægtsovertrædelserne (53 pct.). Det er detentionsanbringelserne for offentlig beruselse, der vejer tungest. I disse sager frihedsberøves der i 77 pct. af tilfældene. Ved lige over halvdelen af alle tilfælde af slagsmål sker der en frihedsberøvelse, mens der kun foretages sådanne i 17 pct. af sagerne vedr. støjende adfærd m.v.

Ved at sammenholde de to tabeller (vedr. henholdsvis rapport og frihedsberøvelse) kan det konstateres, at der ved en række politivedtægtsovertrædelser, hvor politiet har opnået kontakt med gerningsmanden, hverken optages rapport eller foretages frihedsberøvelse. »Forholdet ordnes på stedet« i mindelighed ved en formaning, advarsel eller bortvisning fra politiets side af den ene eller begge parter.

5.7.2. Straffelovsovertrædelser

For så vidt angår straffelovsovertrædelser er der to sagstyper, der navnlig har betydning for ordenspolitiets arbejde. Samtidig skiller de sig markant ud fra anden straffelovskriminalitet med hensyn til sagsbehandlingen både ved anmelder/offer-kontakt og ved gerningsmandskontakt. Det drejer sig om: *hærværk og vold*. Eventuelle afvisninger af anmelder/ofre i andre sager sker ved kriminalpolitiet, ligesom der typisk ikke sker en eftergivelse på stedet af gerningsmanden i andre tilfælde af overtrædelser af straffeloven. Anholdelse foretages her af ordenspolitiet eller tjenestehundeafdelingen, evt. i samarbejde med tilkaldt kriminalpoliti.

5.7.2.1. Hærværk

I hærværkssager med anmelder/offer-kontakt følger ordenspolitiet i Århus typisk påtålsreglerne i Strfl. § 305 (jfr. § 291, stk. 1 og 3), jfr. Rpl. § 722, nr. 3. Der er i de fleste tilfælde tale om ukvalificeret hærværk, og der foreligger ingen privat begæring om påtale. I perioden 1972 – 1976 blev der i 20 tilfælde af hærværk med gerningsmandskontakt (eller 18 % af samtlige tilfælde) ikke skredet til anholdelse af gerningsmanden (eller taget rapport). Hærværket var i alle tilfælde af relativ underordnet karakter. Jeg skal blot nævne et par illustrerende eksempler:

Århus Politi d. 9. november 1973: »Kl. 1652 – Rudeknusning – købmand X, ..., anmodede telefonisk om politiets bistand til fjernelse af beruset mand, der havde knust en dørude til hans forretning. – Personale udsendt fra stationen i transportvognen. – Retur kl. 1755. Arbm. Y, Forsorgshjemmet i Tranbjerg, blev truffet på stedet i beruset tilstand. Han bragtes til forsorgshjemmet. Købmanden ønsker

ikke videre foretaget og betaler selv for indsættelse af ny rude. Han kunne ikke oplyse noget om, hvorvidt det var med vilje – eller grundet spirituspåvirkethed, at pgl. mand havde sparket ruden itu. 0-rapport. ...«.

Århus Politi d. 3. marts 1972: »Kl. 1701 – hærværk – meddelte X, ..., at der var noget galt med en lejer på 4. sal. 4303 blev sendt til stedet, hvor det viste sig, at specialarbejder Y, ..., der bor på et værelse på 4. sal, dels i beruselse og dels galskab, havde ødelagt et fælles køkken. Ejendommens vært blev underrettet, men kunne ikke komme til stede og tage sig af sådan en bagatel. Der var intet grundlag for at fjerne Y. Personalet tilbage kl. 1740. Ingen rapport. ...«.

Århus Politi d. 7. oktober 1974: »Kl. 2008 – hærværk mod gadelamper – ... Patruljerende, ..., til stedet, hvor to drenge og en mand, lettere åndssvag, 22 år, havde moret sig med at røkke med nogle gadelamper, der står temmelig løst i sandblandet jord. Tilsyneladende ingen skade på lamperne. Forholdet klaret ved, at de blev beordret til at stampe jorden fast omkring lamperne, hvilket de gjorde. Patrulje fortsat kl. 2040. Ingen rapport«.

Ved overtrædelse af straffelovens bestemmelser om simpelt hærværk er påtalen som nævnt *betinget offentlig*. Den er med andre ord afhængig af en begæring fra den forurettede part. Der er derfor god mening i at spørge parten, hvorvidt denne ønsker, at politiet skal foretage sig videre. Dette gælder derimod ikke, hvis hærværket er af grovere karakter eller almene hensyn kræver forfølgelse af det simple hærværk. I disse tilfælde er det det offentlige, der, i første række gennem politiet, har eneafgørelsen.

5.7.2.2. Vold

De processuelle regler i forbindelse med voldssager er noget anderledes. *Enten* er volden af grovere karakter, hvorfor den skal *påtales offentligt*. *Eller* den er simpel, hvorfor den skal *påtales privat* (Strfl. § 244 stk. 5, jfr. Rpl. § 725 – »medmindre almene hensyn kræver det«). Politiet hverken kan eller skal bistå private borgere i efterforskningen af simple voldstilfælde. Et spørgsmål til anmelderen om, hvorvidt han/hun i sådanne sager ønsker videre foretaget fra politiets side er derfor irrelevant. Selv om almene hensyn undtagelsesvist måtte kræve, at det simple voldstilfælde skulle påtales offentligt, er borgerens individuelle holdning hertil selvsagt lige så irrelevant som ved afgørelsen af, hvorvidt den grove vold skal forfølges af det offentlige.

Ikke desto mindre ser det ud til, at netop anmelderen/offerets holdning til påtalespørgsmålet i visse voldssager spiller en afgørende rolle i politiets praksis for afgørelsen af, hvorvidt simple voldstilfælde skal efterforskes, og »de mildere af de grove« voldstilfælde skal afvises eller eftergives.

Vi skal først se på voldstilfælde, hvor der alene er *anmelder/offerkontakt*. Idet

der her ses bort fra sager om simpel vold mod sagesløs (Strfl. § 244 stk. 4, jfr. stk. 1), følger en række eksempler på *grovere vold* (som defineret i § 244 stk. 3 eller 4, undtagelsesvis i stk. 2), hvor der ikke bliver skrevet rapport efter indforståelse med anmelderen/offeret.

Århus Politi d. 24. marts 1977: »Kl. 0530 – anm. om overfald – ambulance rekvireret til restaurant ..., hvor en person skulle være overfaldet. ... herfra til stedet, hvor der intet kunne oplyses. En gæst, den 32-årige X, ..., var bragt til amtssygehuset, hvor han blev behandlet for en flænge i hovedbunden. Ikke indlagt. han forklarede, at han i restauranten var blevet ramt i hovedet af en genstand, muligvis en flaske, som var kastet af en kvinde, men han ønskede ikke politiets bistand eller i øvrigt videre foretaget. Ingen rapport. Tilbage kl. 0555. ...«.

Århus Politi d. 27. januar 1977: »Kl. 0008 – mand overfaldet – meddeltes fra Hovedbanegården, at en mand var blevet slået i ansigtet. Patr. ... til stedet, hvor det viste sig, at X, ... pludselig havde fået et slag i ansigtet af en ham ukendt mand. Manden var forsvundet fra stedet, og en eftersøgning i kvarteret sammen med skadelidte, gav intet positivt resultat. Skadelidte blev kørt til Amtssygehusets skadestue, hvor han blev beh. for en mindre flænge i læben, hvorefter han blev bragt til sin bopæl. Han ønskede herefter for sit vedkommende ikke videre foretaget i sagen. ...«.

Århus Politi d. 8. oktober 1976: »Kl. 2349 – mand slået ned – på fortovet på hjørnet af ... – ... anmeldt over 0-0-0. Ambulance og hundeførerne ... sendt til stedet. Gerningsmanden undløbet. Den overfaldne bragt til AKH med formentlig brud på næsen. Personalet ... sendt til AKH. Den overfaldne X, boende ... ønskede ikke politiets indblanding i sagen. Den overfaldne kender gerningsmanden, og der er tale om et tidligere mellemværende. Personalet retur kl. 0030. ...«.

Århus Politi d. 11. oktober 1974: »Kl. 0315 – Knivstikkeri – F/Z meddelte tlf. at ambulancen var afsendt til ..., der var blevet stukket m. kniv. – Personalet udsendt fra stationen ... – Der var ingen hjemme ved personalets ankomst. Ved henvendelse til amtssygehusets skadestue blev truffet tjener X, ... – Pgl. oplyste, at hans kone var blevet generet af et par »Fremmedarbejdere«, som han ikke kender. Da han havde »Blandet sig« havde een af de pgl. trukket en kniv, hvormed han blev tildelt snitsår i et par fingre. Han ønskede ikke politiet indblandet. – 0.rapp. – Personalet retur kl. 0400«.

Århus Politi d. 22. december 1973: »Kl. 1717 – mand såret – over 0-0-0-centralen blev anmodet om ambulance til ... Personale dirigeret til stedet, hvorfra omh. mand var fjernet og kørt til skadestuen. – Manden, identisk med overpostbud X, ..., truffet i skadestuen i mindre spirituspåvirket tilstand. Han oplyste, at han stået og ventet på »Bussen« på hj. ... En beruset mandsperson havde henvendt sig til ham og spurgt, om han ville gi' en bajer, hvilket han havde nægtet. Manden havde

en kniv i hånden, som han fægtede vildt med, hvorfor X havde stukket sin hånd ud mod manden. X blev herunder snittet i h. hånds pegefinger, hvor en sene blev skåret over. Manden, som tilskadekomne ikke kan give signalement af, forsvandt fra stedet. Tilskadekomne ønsker ikke videre foretaget. Personalet retur kl. 1825. ... 0-rapp.«.

I den femårige undersøgelsesperiode var der 22 tilfælde af vold med *gerningsmandskontakt* (eller 19 % af samtlige tilfælde), hvor der ikke blev foretaget en anholdelse (eller rapport). 7 af disse vedrørte grovere vold. De vedrører *alle* vold med skader (eller farlige redskaber) mellem bekendte eller familiemedlemmer. Vendingen »anmelderen ønsker ikke videre foretaget« genfindes også her. Der er derfor i gerningsmandens tilstedeværelse tale om en eftergivelse af straffelovsovertrædelsen fra politiets side. Et par eksempler:

Århus Politi d. 25. marts 1977: »Kl. 2203 – overfald på hr. og fru X, samt deres børn, da de gik fra rutebilen og til deres bopæl, ... Gerningsmanden er kendt. Pers. til stedet. ... – nærmere følger ...«.

»Kl. 2315 – ad kl. 2203, overfald – det viste sig at være nabostridigheder om børn. Den ene part behandlet i amtssygehuset for mindre flænge i hovedet. Vedkommende vil ikke på nuværende tidspunkt have foretaget videre i sagen. ...«.

Århus Politi d. 5. november 1975: »Kl. 2318 – mand slået i hovedet – Falck meddelte, at de fra ... havde kørt en mand, der var blevet slået i hovedet, til behandling på AKH. ... dirigeret til undersøgelse af forholdet. Det viste sig, at X, ..., var kommet beruset hjem. Han havde slået hustruen, hvis broder, kleinsmed Y, ..., var kommet til stedet og havde slået svogeren, der havde fået en flænge i panden. Intet videre foretaget fra politiets side«.

Århus Politi d. 19. november 1976: »Kl. 0228 – mand slået m. flaske – restaurant X, ... Anm. via 0-0-0 og med anmodning om ambulance. Personale dirigeret til stedet. ... det viste sig, at Z, ..., havde været i skænderi med veninden Y, ..., der herefter havde slået manden i hovedet med en flaske. Manden bragtes til beh. i skadestuen, hvor han blev truffet. Han og kvinden var atter gode venner og der ønskes ikke videre foretaget. ...«.

5.7.2.3. Prioritering i voldssager

Det kan sammenfatningsvist om Århus ordenspolitets afgørelse af påtalespørgsmålet i voldssager siges, at det ikke er voldens omfang og karakter alene, der er bestemmende for om ordenspolitiet skriver rapport (og evt. foretager en frihedsberøvelse).

Ordenspolitiet skriver ikke rapport, fordi grænsen fra simpel vold til vold mod sagesløs eller grovere vold efter straffelovens bestemmelser overskrides.

Hvis der er tale om vold mod sagesløs eller som i eksemplerne ovenfor om vold med skadesfølge (typisk mindre alvorlig, men dog skade) og undtagelsesvist med farlige redskaber (flaske, knive) og der kun er anmelder/offerkontakt bliver sagen afvist, hvis ordenspolitiet her og nu skønner den som »uefterforskelig«. Enten hvis offeret ikke umiddelbart vil medvirke til sagens opklaring, eller hvis en hurtig eftersøgning ikke straks giver resultat. Der er med andre ord »ukendt gerningsmand«.

Afvisningen af disse typer af voldssager er udtryk for politibetjentenes vurdering af sagens »umulighed«.

Men det er ikke altid spørgsmålet om efterforskningens mulige gennemførelse, der ligger til grund for afvisningen af en voldssag. Hvis der er tale om mindre alvorlige voldsskader, og selv om der *rent faktisk er gerningsmandskontakt* (ikke bare som »kendt gerningsmand«, men så at sige »i hånden«), kan sagen blive afvist, hvis gerningsmanden er bekendt med, ven med eller i familie med offeret.

Standardvendingen »anmelderen ønskede ikke videre foretaget«, der også anvendes i disse situationer, fungerer som en legitimation af politiets eftergivelse, der formelt ikke er hjemlet. Den dækker over politiets vurdering af sagens »uhensigtsmæssighed«.

Politiets vurdering skyldes to forhold. For det første politiets opfattelse af anklagemyndighedens praksis i sådanne sager, hvorefter de ofte resulterer i en undladelse af at rejse tiltale. Den praktisk tænkende ordenspolitibetjent føler derfor, at han lige så godt kan træffe denne afgørelse (og spare rapporten). Anklagemyndighedens praksis smitter således af på politimyndighedens praksis. For det andet ordenspolitibetjentenes mere personlige opfattelse af, at en straffesag er et dårligt middel til genoprettelse af ro og orden i et familieforhold. Denne opfattelse støttes kraftigt af deres erfaringer med ofre, der, hvis de i disse sager endelig ønsker en tiltale om vold, meget ofte henvender sig på stationen dagen efter for »at trække anmeldelsen tilbage«. Destruktion af en skreven rapport er en alvorligere sag end at undlade at skrive en.

6. Arbejdsbelastningen 1972-1976

Prioriteringen, d.v.s. valget af afgørelsestype (mellem frihedsberøvelse eller ikke-frihedsberøvelse og/eller mellem rapport eller ikke-rapport) vedr. politirelevante situationer, er ligeledes analyseret over tid (1972-1976) for så vidt angår Århus politis reaktive sagsbehandling. Den statistiske analyse, som der nærmere redegøres for i undersøgelsesrapporten, viste:

at antallet af udrykninger til politivedtægtsovertrædelser har været stigende og at sagsbehandlingen, hvad enten der har været gerningsmandskontakt el-

ler anmelder/offerkontakt, har været *forholdsmæssigt* konstant fordelt på henholdsvis frihedsberøvelse/ikke-frihedsberøvelse og rapport/ikke-rapport, at antallet af udrykninger til straffelovsovertrædelser har været stigende og at sagsbehandlingen, hvad enten der har været gerningsmandskontakt eller anmelder/offerkontakt, har været *forholdsmæssigt* konstant fordelt på henholdsvis frihedsberøvelse/ikke-frihedsberøvelse og rapport/ikke-rapport, i hvert fald for så vidt angår voldssager og hærværkssager.

Eftersom antallet af disponible mandetimer *ikke* er steget i takt med stigningen i antallet af politiforretninger, kan det konkluderes:

at Århus Politi reaktivt er blevet mere effektivt ved at behandle flere politiforretninger pr. mand uden en relativt stigende andel eftergivelses af gerningsmænd eller afvisninger af anmeldere/ofre.

Adresse: Adjunkt, cand. jur. Henning Koch,
Retsvidenskabeligt Institut,
Københavns Universitet,
Studiestræde 6, 1455 København K.